



Türkiye’de Selçuklu Tarihi Öğretiminin Tarih Dersi Programı, Tarih Dersi Kitabı ve Orta Öğretim Tarih Öğretmenleri Görüşleri Çerçevesinde İncelenmesi*

Examination of the Seljuk History Teaching within the Framework of the History Curriculum, History Course book and the Opinions of the Secondary Education History Teachers

Mehmet Suat BAL

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, suatbal@hotmail.com

0000-0002-1426-9452

Article Info

Article Type	Research & Theoretical
Received	26.08.2020
Accepted	15.10.2020
DOI	10.17497/tuhed.785963
Corresponding Author	Mehmet Suat BAL
Cite	Bal, M. (2020). Türkiye’de Selçuklu tarihi öğretiminin tarih dersi programı, tarih dersi kitabı ve orta öğretim tarih öğretmenleri görüşleri çerçevesinde incelenmesi. <i>Turkish History Education Journal</i> , 9(2), s. 570-585. DOI: 10.17497/tuhed.785963

* Bu makale 2013 yılında İstanbul’da düzenlenen Avrasya’da Türk Dili ve Tarihi Eğitimi Uluslararası Sempozyumunda sunulan ve basılan ‘Türkiye’de Selçuklu Tarihi Öğretimi’,adlı bildirinin geliştirilmesi ve genişletilmesiyle oluşturulmuştur.

Öz: Bu çalışmanın amacı Türkiye’de Selçuklu Tarihi öğretimini tarih dersi programı, tarih dersi kitabı ve orta öğretim tarih öğretmenleri görüşleri çerçevesinde incelemektir. Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Öğretim programları ve ders kitapları konusunda “doküman incelemesi” ve “literatür incelemesi” yöntemlerinden yararlanılmıştır. Öğretmen görüşlerinin incelenmesi konusunda nitel bir yöntem olan görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla gerçekleştirilmiştir. Kahramanmaraş ilinde ortaöğretim tarih derslerine giren 12 tarih öğretmeni ile görüşülmüş ve görüşme formu doldurulmuştur. Görüşme formundan elde edilen veriler betimsel analiz tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda Selçuklu Tarihi konularının: Osmanlı Devleti’nin son devrinde İslam Tarihi, Genel Tarih veya Osmanlı Tarihi derslerinin içinde birer konu olarak ele alındığı görülmüştür. Cumhuriyet devrinde ise Selçuklu Tarih konuları Türk Tarihinin Ana Hatları ve Tarih II (Orta Zamanlar) kitapları içinde diğer Türk devletleri ile birlikte okutulmuştur. Bu devirde Dünya Tarihine ve ilkçağ medeniyetlerine ağırlık verilmesine rağmen Selçuklu Tarihi konularına daha az yer ayrılmıştır. Günümüzde ise Selçuklu Tarihi Dersine ilköğretim 6. sınıfta bir ünite ayrılmıştır. Ortaöğretim de ise 9. sınıfta bir üniteye Büyük Selçuklu Devleti Tarihi, 10. sınıfta bir üniteye Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi anlatılmaktadır. Araştırma kapsamında görüşme yapılan tarih öğretmenleri de Selçuklu tarihi konularının ve bu konular için programda ayrılan ders saatlerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Tarih öğretmenleri ayrıca sınavlarda sorulan soruların azlığı ve yazılı ve görsel materyal eksikliği nedeniyle öğrencilerin bu konuya daha az ilgi gösterdiğini belirtmişlerdir. Sonuçta Türk İslam Tarihinin en mühim evrelerinden biri olan Selçuklu Tarihinin Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda ve üniversitelerde daha geniş ve orijinal yönleri ile ele alınması, konu işlenirken yerel tarih araştırması gibi farklı metodolojilerin kullanılması, öğrencilerin düşünme becerilerini artıracak stratejiler geliştirilmesi, alan gezilerine yer verilmesi ve ilgi çekici materyallerin kullanılması gerekli görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Öğretimi, Selçuklu Tarihi Öğretimi, Türkiye’de Selçuklu Tarihi Öğretimi, Tarih Dersi Öğretim Programı, Tarih Ders Kitabı

Abstract: The goal of this study is to examine the Seljuk History Teaching within the framework of the history curriculum, history coursebook, and the opinions of the secondary education history teachers. The survey method was employed in this study. The methods of "document analysis" and "literature review" were used for curricula and textbooks. The interview method, which is a qualitative method, was used to examine teachers' opinions. The interview was carried out through the semi-structured interview form prepared by the researcher. 12 history teachers who attended the secondary education history lessons in Kahramanmaraş province were interviewed and the interview form was filled. The data obtained from the interview form were analyzed using the descriptive analysis technique. As a result of the research, it was seen that the Seljuk history courses were taught as a subject within the courses of Islamic History, General History, or Ottoman history in the last period of the Ottoman Empire. In the Republican era, Seljuk History subjects were taught together with the history of other Turkish states in the books titled Outline of Turkish History and History II (Middle Ages). Although the emphasis was placed on world history and ancient civilizations in this period, Seljuk history subjects were less frequently mentioned. Today, the Seljuk History Lesson is taught as a unit in the 6th grade of primary school. In secondary education, the history of the Great Seljuk Empire is taught in 9th grade as a unit, and the history of the Anatolian Seljuk Sultanate is taught in 10th grade as a unit. As a result of the study, history teachers stated that the Seljuk history subjects and the course hours allocated for these subjects within the program are insufficient. History teachers further stated that students are less interested in this subject due to the few questions asked in the exams and the lack of written and visual material. In conclusion, it is deemed necessary to examine the Seljuk History, which is one of the most important stages of Turkish-Islamic history, with its broader and original aspects in National Education institutions and

universities, to use different methodologies such as local history study, to develop strategies to increase thinking skills of the students, to include field trips and to use interesting materials while teaching the subject.

Keywords: History Teaching, Seljuk History Teaching, History Lesson Curriculum, History Coursebook

Extended Summary

Purpose

The goal of this study is to examine the Seljuk History Teaching within the framework of the history curriculum, history coursebook, and the opinions of the secondary education history teachers.

Method

The survey method was employed in this study. The methods of "document analysis" and "literature review" were used for curricula and textbooks. The interview method, which is a qualitative method, was used to examine teachers' opinions. The interview was carried out through the semi-structured interview form prepared by the researcher. The data obtained from the interview form were analyzed using the descriptive analysis technique.

An open-ended interview form consisting of three questions was used to fulfill the goal. The data of the interview form was examined with the descriptive analysis method. 12 history teachers who attended the secondary education history lessons in Kahramanmaraş province were interviewed and the interview form was filled.

Results and Discussion

It was observed that the Seljuk history courses were taught as a subject within the courses of Islamic History, General History, or Ottoman history in the last period of the Ottoman Empire. In the Republican era, Seljuk History subjects were taught together with the history of other Turkish states in the books titled Outline of Turkish History and History II (Middle Ages). Although the emphasis was placed on world history and ancient civilizations in this period, Seljuk history subjects were less frequently mentioned.

Today, the Seljuk History Lesson is taught as a unit in the 6th grade of primary school. In secondary education, the history of the Great Seljuk Empire is taught in 9th grade as a unit, and the history of the Anatolian Seljuk Sultanate is taught in 10th grade as a unit. In our universities, the Seljuk History course is taught between 4-12 hours.

History course books have gained a new face within the framework of the student-centered constructivist approach aimed by the Ministry of National Education with new educational programs after 2007. The presentation of Seljuk history subjects in the new history textbooks is supported by maps, pictures, tables, reading passages, chronology charts, and authentic assessment and evaluation arguments. History programs and books have transformed into a form that adopts student-centered and constructivist approaches with this change. It is observed that pedagogical approaches have gradually become prevalent in coursebooks ever since the first years of the Republic. Our findings are

similar to the studies carried out on this subject. Furthermore, studies are revealing that new coursebooks have deficiencies in developing high-level thinking skills.

In universities, the history of Great Seljuks and Anatolian Seljuks is generally taught between four and twelve hours in total in two semesters in the second year. In some universities, limiting this course to four hours may cause history students to gain insufficient knowledge. In order for historians to have a better understanding of Ottoman Empire history, they must understand the political and social environment in which the Seljuks lived and the legacy that they left to the Ottoman Empire.

As a result of the interviews, history teachers stated that the Seljuk history subjects, and the course hours allocated for these subjects within the program are insufficient. The opinion about the insufficiency of the course hours is similar to the studies conducted on this subject. Teaching Seljuk history subjects at the end of the academic year in the 9th grade was also stated as a problem. The decrease in the motivation of the students and incompleteness of the curriculum within the planned period is a common problem encountered at the end of the academic year. The recommendations of some teachers on moving the subject to the beginning of the academic year are thought-provoking. History teachers further stated that students are less interested in this subject due to the few questions asked in the exams and the lack of written and visual material. The scarcity of visual materials in history lessons depends on the technological and pedagogical knowledge of the teachers. Despite the negative opinions of the teachers about the lack of material, it is also necessary to take into account the fact that they have insufficiencies in accessing the necessary materials and using them in the lessons. The same situation is encountered in social studies teachers. It was revealed that social studies teachers consider themselves highly competent in pedagogical knowledge, but less competent in technological knowledge.

According to the opinions of the history teachers, the prevalence of political history subjects in the current curriculum is an excessive information load for the students. The subjects of Anatolian Seljuk Sultanate history are also suitable for field studies of local history. Architectural monuments of the Seljuk Turks that have almost spread across the entire Anatolia enable students to carry out local history studies. It is clear that the historical thinking skills of the students will increase since the teaching of Seljuk history subjects has the basis of local history and field studies. The opinions of the teachers on this subject are also similar to our study.

Conclusion

History teachers offer recommendations such as increasing the course hours, providing the opportunity to use more visual materials in courses, emphasizing the important activities of the Seljuk rulers (their heroism), the prominent characteristics of the Seljuks, insurance application, the food system, and the introduction of Seljuk art.

In conclusion, it is deemed necessary to examine the Seljuk History, which is one of the most important stages of Turkish-Islamic history, with its broader and original aspects in National Education institutions and universities, to use different methodologies such as local history study, to develop strategies to increase thinking skills of the students, to include field trips and to use interesting materials while teaching the subject.

Giriş

Selçuklu tarihi, Türk tarihinin en mühim devirlerinden biridir. Büyük Selçuklu Devleti (1040-1157) Cent şehrinde kurulmuş, Horasan ve Maverâünnehir merkezli yaşamış sınırlarını kuzeyde Kafkaslara, doğuda Çin’e güneyde Arap yarımadasına ve batıda Anadolu’ya kadar genişletmiştir. Büyük Selçuklu devletinin devamı mahiyetinde olan Türkiye Selçuklu Devleti (1075-1308) İznik’te kurulmuş ve Anadolu’da hüküm sürmüştür. Türklerin İslamiyet’i kabulünde, Anadolu’nun Türk yurdu oluşunda, Bizanslılara ve Haçlılara karşı Türk İslam âleminin korunmasında ve Anadolu’da Türk medeniyetinin yeşermesinde Selçukluların büyük rolü olmuştur (Turan, 1996: 407). Gelecek nesillerin zihninde inşa edeceğimiz Türk tarihinin şanlı evreleri içinde en önemli yerlerden birini Selçuklu tarihi almalıdır. Bu amaç doğrultusunda Osmanlıdan günümüze Selçuklu tarihi öğretiminin nasıl gerçekleştiğini ortaya koymak büyük önem taşımaktadır.

Türk tarihinin bir bütün olarak ele alınıp öğretilmesi geçmişten günümüze siyasi ve kültürel tarihin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Türk İslam kültürünün oluşmasında ve günümüze aktarılmasında çok büyük yeri olan Selçukluların iyi bir şekilde öğretilmesi bu açıdan önemlidir.

Tarihimizi gelecek nesillere aktarmanın en yaygın ve etkin yolu ilköğretimden üniversiteye kadar devam eden örgün eğitim kurumlarıdır. Selçuklu tarihi gibi önemli konuların ilköğretim kademesinden başlayarak yükseköğretime kadar nasıl öğretildiğini incelemek ve bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirme yapmak önemlidir.

Osmanlı Devletinden Günümüze Selçuklu Tarihi Öğretimi

Tanzimat aydınları, Tanzimat döneminde yapılan yeniliklerin devamlılığı için tarih bilincinin lüzumlu olduğunu görmüşlerdi. Tanzimat aydınlarının yetiştiği Tercüme Odası’nda dahi tarih dersinin (Umumi Tarih) verildiği bilinmektedir (Türk, 2006: 36). Yine bu dönemde hükümete memur yetiştiren okullarda da Umumi Tarih dersi zorunlu kılınmıştır (Yücel, 1994: 5-6). Çeşitli amaçlarla açılan okullarda da (Orman ve Maadin Mektebi, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye, Kız Sanayi Mektebi) Tarih-i Osmani, Tarih-i Umumi dersleri bulunmaktadır (Unat, 1964: 80; Ergin, 1977). Rüştiye mekteplerinin dört yıl olduğu Tanzimat döneminin ders programlarında birinci sınıftan itibaren tarih dersine yer verilmiştir. Bu dört yıl boyunca Osmanlı Devleti Tarihi okutulmuştur. Bu durum bizlere Tanzimat döneminde Osmanlı tarihine verilen önemi göstermektedir.

Tanzimat döneminde ders kitaplarının bir kısmı yabancı tarih kitaplarının etkisi altında yazılmış ve bu kitaplarda Türk tarihine pek önem verilmemiştir. Bu durumdan rahatsız olan milliyetçi aydınlar, milli tarihi ön planda tutan eserler yazmaya başlamışlardır (Köken, 2002: 26-27). Bunların başında da Süleyman Hüsnü Paşa ve yazdığı Tarih-i Âlem kitabı gelmektedir. Tanzimat döneminde mekteplerde Selçuklu Tarihiyle ilgili bağımsız derslere yer verilmemiş; haftada iki saat okutulan Umumi Tarih dersleri ve daha sonra okutulmaya başlanacak olan İslam Tarihi dersleri kapsamında kısaca da olsa Selçuklu tarihi konularına yer verilmiştir.

Maarif Nizamnamesi'nden (1869) sonra tarih derslerinde sadece tarih bilgisi vermekle kalınmamış, aynı zamanda vatandaşlık bilinci de kazandırılmak istenmiş, bunun için Osmanlı Tarihi derslerinin haftalık ders saatleri arttırılmıştır. Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile Sıbyan mekteplerinde Muhtasar Osmanlı Tarihi, rüştiyelerde Tarih-i Umumi, Tarih-i Osmani, İdadilerde Umumi Tarih, Sultanilerde Tarih-i Umumi ve Osmanlı Tarihi, Darümuallimin ve Darümuallimatda Muhtasar Osmanlı Tarihi, Umumi Tarih, Darülfünunda ise İlm-i Tarih, Umumi Tarih, İlm-i Asar-ı Atika ve İlm-i Mesukukat dersleri okutulmuştur (Cevad, 1338: 135). Buradan da anlaşılıyor ki Nizamnamede Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu tarihi ile ilgili konulara önem verilmemiş; bu konular Umumi Tarih dersleri içerisinde sıkıştırılmıştır.

Özellikle rüştiye mekteplerinde 19. yüzyılın son yıllarında İslam Tarihi dersi ikinci ve üçüncü sene ikişer saat verilmiştir. Selçuklu tarihi konu başlıkları ise şöyledir: "Selçuklu Devleti, Kirman Selçukluları, Rum Selçukluları-Anadolu Selçuklu Devleti". 1892 yılında 5 yıllık sancak idadiler gündüzcü, 7 yıllık vilayet idadiler yatılı hale getirilmişti. 5 senelik olan idadilerde okutulan Tarih-i İslam dersinde "Al-i Selçuk" anlatılırken; 7 senelik olan idadilerde ikinci senesinde haftada 2 saat Tarih-i İslam dersiyle "Selçukiler Tarihi, Kirman Selçukileri, Rum Selçukileri" anlatılmıştır (Aytekin, 1991: 64). Bu bilgiler bizlere Tanzimat yıllarından sonra İslam Tarihi dersi ile gerek Büyük Selçuklu gerek Anadolu Selçuklu tarihi ile ilgili bilgilerin az da olsa artarak verildiğini göstermektedir.

II. Meşrutiyet dönemine gelindiğinde okullar yaygınlaştırılmış, ders programları yenilenmiş, ilk kez siyasi içerikli dersler konulmuş, ezberci eğitim metodundan kurtularak gözlem ve deneye önem verilmiştir. Türkçülük akımının tarih derslerine yansımaları başlamıştır. Bu dönemde tarih dersi birinci sınıf hariç tüm sınıflarda ders olarak okutulmuştur. Tarih dersleri; Tarih, Muhtasar Tarih-i Osmani, Muhtasar Tarih-i Medeniyet olarak değişmiştir (Aytekin, 1991: 66-67). Her ne kadar derslerin içerikleri hakkında bir bilgi olmasa da muhtemelen Genel tarih derslerinde Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu Devleti ile ilgili bilgilere kısaca değinilmiştir olmalıdır.

1911-1912 yılında yapılan değişiklikler ile Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan önceki Türk tarihine önem verilerek; Türkistan ve Türkler, Hunlar, İslamiyet, Cengizhan, Kıpçak Timur, Kayı Hanlığı, Ertuğrul Gazi'nin Selçuklu padişahı ile münasebetleri ve Osmanlı Devleti konuları müfredata dâhil edilmişti (Türk, 2006: 142-143). Fakat yine de ne Osmanlı Devleti'nin kuruluşunun iyi anlaşılmasını sağlayacak olan Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi ne de hâkim olduğu coğrafya ile Büyük Selçuklu Devleti Tarihine yeterli düzeyde yer verildiği söylenemez. Sonuç olarak II. Meşrutiyet Dönemi'nde de Selçuklu tarihi ile ilgili konulara ne tarih dersi öğretim programlarında ne de ders kitaplarında yeterli yer ayrılmamıştır.

Cumhuriyetin ilanı ve yeni milli eğitim politikası doğrultusunda Selçuklu tarihi ile ilgili konulara daha fazla önem vermeye başlanmıştır. Atatürk, Türk tarihini bir bütün olarak ele aldığından dolayı İslam öncesi Türk tarihine ve Selçuklu tarihine büyük ilgi duymuştur. Bu konuların araştırılması için Afet İnan önderliğinde "Türk Tarihinin Ana Hatları" gibi özel çalışmalar yaptıran Atatürk, bir bütün olarak Türk tarihinin öğretimine de büyük önem vermiştir (İnan, 1930). Cumhuriyetin ilk yıllarında Selçuklu tarih konularına Türk Tarihinin Ana Hatları ve Tarih II (Orta Zamanlar) kitapları içinde diğer Türk devletleri ile birlikte

okutulmaktaydı (Akdağ, 2005: 49). Liselerde üç yıl okutulan tarih dersi konuları içerisinde Selçuklu tarihi konularına yeterli yer verilmediğini söylemek mümkündür.

Bu araştırmada Türkiye’de Selçuklu Tarihi öğretiminin mevcut durumunun tarih dersi programı, tarih dersi kitabı ve orta öğretim tarih öğretmenleri görüşleri çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Türkiye’de Selçuklu tarihi öğretimini var olduğu haliyle betimlemek için bu model seçilmiştir (Karasar, 2009: 79). Tarama modellerinde amaçlar genellikle, soru cümleleriyle ifade edilir. Bunlar; “Ne idi? Nedir? Ne ile ilgilidir? gibi sorulardır (Büyüköztürk, 2016: 178).

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın hali hazırda öğretim programları ve ders kitaplarında Selçuklu tarihi ile ilgili konuların yer alma oranı ve ele alınış şeklini ortaya koymayı amaçlayan birinci bölümünde doküman incelemesi ve literatür incelemesi yöntemlerinden yararlanılmıştır. İlköğretim düzeyinde iki ders programı ve üç ders kitabı incelenmiştir. Ortaöğretim düzeyinde de ise iki ders programı ve üç ders kitabı incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken 2007 yılı ve günümüz esas alınmıştır. 2007 yılının esas alınmasının sebebi ise bu yıl ve sonrasında yapılan ders programlarında yapılandırmacı yaklaşımın esas alınmasıdır. Üniversitelerde ise rastgele seçilen beş üniversitenin fen edebiyat fakültesi tarih bölümü ders programı ve Yök’ün eğitim fakülteleri için hazırladığı ders programı incelenmiştir.

Türkiye’de Selçuklu tarihi öğretimi konusunda orta öğretim tarih öğretmenleri görüşlerini incelemek için üç sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme soruları uzman görüşlerine göre hazırlanmıştır. Soruların, kolay anlaşılabilen, odaklı ve yönlendirmeden uzak olmasına dikkat edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 128-131). Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile bilgi toplanmasının sebebi; Selçuklu tarihi öğretiminin durumunu belirlemede net kesin konu başlıklarının olmamasıdır.

Tarih öğretmenleri ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Öğretmenler araştırma konuları ile ilgili derslerde yaşadıkları tecrübeleri birebir değerlendirerek görüşlerini yazılı olarak belirtmişlerdir. Bu yolla bilinmeyen ve sınıflandırılmayan durumların da belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmadaki verilerin toplanması 2017 yılında tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Görüşme formu verileri betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz yapılmasının amacı araştırmada elde edilen verilerin araştırma problemine ilişkin neleri söylediği ya da hangi sonuçları ortaya koyduğunu ön plana çıkarmaktır. Betimsel analiz yapılarak Selçuklu tarihi öğretim durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu yöntemde tematik çerçeve oluşturularak veriler işlenir. Görüşme sonucu, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler ders süresi, dersin işlendiği dönem, ders konuları, ders kitabı,

kavramlar, materyaller ve öneriler gibi temalar etrafında değerlendirilmiştir. Betimsel analiz yönteminde temel amaç, bilgilerin düzenlenmiş ve yorumlanmış olarak sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 224).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kahramanmaraş ilinde ortaöğretim tarih derslerine giren 12 tarih öğretmeni oluşturmaktadır. Özelliklerin normal dağıldığı varsayılan durumlarda “seçkisiz (random) örnekleme” ile seçilen grubun evreni temsil ettiği varsayılır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 102). Bu sebepten öğretmenler farklı ortaöğretim kurumlarından rastgele seçilmişlerdir. Kahramanmaraş ilinde ortaöğretim tarih derslerine giren 12 tarih öğretmeni ile yüz yüze görüşülmüş ve görüşme esnasında görüşme formu öğretmenler tarafından doldurulmuştur.

Tablo 1

Katılımcıların Kişisel Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Mesleki Kıdem Yılı	Eğitim Düzeyi
Ö1	K	0-10	Lisans
Ö2	E	10-20	Lisans
Ö3	E	10-20	Lisans
Ö4	K	10-20	Lisans
Ö5	E	0-10	Yüksek Lisans
Ö6	E	20-30	Lisans
Ö7	E	10-20	Lisans
Ö8	E	10-20	Lisans
Ö9	E	20-30	Lisans
Ö10	E	20-30	Lisans
Ö11	E	20-30	Lisans
Ö12	E	10-20	Lisans

Bulgular

İlköğretim Düzeyinde Selçuklu Tarihi Öğretimi

İlköğretimde, yapılandırmacı yaklaşıma geçişten sonra, Selçuklu Tarihi konuları 2008 yılında 6. ve 7. sınıfta Sosyal Bilgiler dersleri içinde okutulmuştur. İlköğretimde 6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı içinde Büyük Selçuklular, 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı içinde ise Türkiye Selçukluları konuları kısa bir şekilde sunulmuştur (MEB, 2008a; MEB, 2008b).

2018 yılında güncellenen 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programına göre hazırlanan ders kitabının ikinci ünitesinde 80-94. sayfalar arasında Büyük Selçuklu Tarihi, Türklerin Anadolu'ya Gelişi, Anadolu Beylikleri ve Türkiye (Anadolu) Selçuklu tarihi konuları ele alınmıştır. Toplam 276 sayfadan ibaret olan ders kitabında Selçuklu tarihi ile ilgili konulara sadece 14 sayfa ayrılmıştır (MEB, 2019a: 80-94). 2018 yılı Sosyal bilgiler dersi öğretim

programında Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu tarihi konularının bir sınıf ve bir üniteye birleştirilmesinin konu ve kronoloji bütünlüğü sağlama bakımından daha iyi olduğu söylenebilir (MEB, 2018: 20).

6. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında diğer kitaplarda rastlanmayan bir detay bulunmaktadır. Öğrenciler ders kitaplarında ve literatürde Türkiye Selçukluları ve Anadolu Selçukluları ismini ayrı ayrı duymaktadır. Maalesef zaman içinde aynı devlet için kullanılan bu iki isim karışıklığa neden olmakta, öğrenciler bu ki devleti farklı devletler olarak algılamaktadır. Bu kavram yanlışlığına engel olmak için ders kitabında “Türkiye (Anadolu) Selçuklu Tarihi” şeklinde iki ismin bir arada kullanıldığı görülmüştür (MEB, 2019a: 80). Bu durumun kavram yanlışlığına engel olacağı düşünülmektedir.

Orta öğretim düzeyinde Selçuklu Tarihi Öğretimi

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullarda Selçuklu tarihi konularının en geniş şekilde ele alındığı sınıf düzeyi 9-10. sınıflardır (lise 1-2). Bu nedenle liselerde okutulan tarih ders kitaplarından (2009 ve 2019 yıllarında basılmış) üç örnek incelenmiştir.

İnceleme sonucunda Lise tarih ders kitaplarının Büyük Selçuklular konularını Türk İslam Tarihi ünitelerinin içinde; Türkiye Selçukluları konularını da Türkiye Tarihi ünitelerinin içinde ele aldıkları görülmüştür. Bu ders kitaplarının Selçuklu tarihi konularına ayırdıkları sayfa sayıları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Lise Tarih Ders Kitaplarında Selçuklu Tarihi Konularının Sayfa Sayılar

Kitap /Sınıf	Toplam Sayfa	Büyük Selçuklar	Türkiye Selçukluları
Tarih 9 ders Kitabı Ortaöğretim, (2009),	220 sayfa	9 sayfa	22 Sayfa
Tarih 9 Ders Kitabı Ortaöğretim, (2019)	222 sayfa	12 sayfa	---
Tarih 10 Ders Kitabı Ortaöğretim, (2019).	224 sayfa	---	19 sayfa

Yukarıdaki sayfa dağılımından anlaşılacağı üzere Selçuklu tarihi konuları 2009 ders kitabında (MEB, 2009b) 31 sayfadır ve 2019 da (MEB, 2019b). 31 sayfa ve olarak devam etmiştir. Önceki ders kitaplarına nazaran güncel ders kitabında Selçuklu tarihi konuları daha fazla yer tutmaktadır. 2007 yılında hazırlanan müfredatta konu yoğunluğu artırılmış ders saati de 6. Ünite için (Türkiye Tarihi) 14 saate çıkarılmıştır (MEB, 2007). Günümüze gelindiğinde ise Tarih 10. sınıf 1. Ünite “Yerleşme Sürecinde Selçuklu Türkiye’si”, ders süresi 14 den 12 saate indirilmiştir (MEB, 2019d: 43).

Milli Eğitim Bakanlığı’nın, 2007 yılı sonrası, yeni eğitim programları ile hedeflediği öğrenci merkezli yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde tarih ders kitaplarının yeni bir çehreye kavuştuğu da görülmüştür. Yeni tarih ders kitaplarının diğer konularında olduğu gibi Selçuklu tarihi konularının da sunumu daha iyi olmuştur. Haritalar, resimler, tablolar, okuma parçaları,

kronoloji cetvelleri ve otantik ölçme değerlendirme argümanları ile yeni ders kitabı Selçuklu tarihi öğretiminde de etkin bir konuma gelmiştir.

Tarih ders kitaplarında siyasi konuların ağırlığı 2007 yılı sonrası yeni hazırlanan kitaplarda azaltılmıştır. Bunun yanında yeni kitaplarda kültür ve medeniyet konularının ağırlığı artırılmıştır.

Tarih 10 ders kitabında (MEB, 2019c: 22) Türkiye Selçuklu Devleti Siyasi Tarihi ayrı bir başlık olarak ele almamış, “Anadolu’da Selçuklu Bizans Mücadelesi” başlığı altında incelenmiştir. Öğrencilerin kavram yanılgısı yaşamaması için bu önemli Türk devletinin ayrı başlık olarak ele alınıp incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Üniversite Düzeyinde Selçuklu Tarihi Öğretimi

YÖK tarafından hazırlanan ve eğitim fakültelerinde tarih öğretmenliği bölümünde uygulanan programa göre; 2. Sınıf 1. dönemde Büyük Selçuklu Tarihi 2 saat, 2. Sınıf 2. dönemde Türkiye Selçuklu Tarihi 2 saat olmak üzere, toplamda 4 saat Selçuklu Tarihi dersi bulunmaktadır (YÖK, 2020: 2).

Üniversitelerimizde fen edebiyat fakültelerinde genellikle 2. sınıfta iki dönem olarak toplamda dört saat ile on iki saat arasında Büyük Selçuklu ve Türkiye Selçuklu Tarihi dersi verilmektedir. Bu konuda ülkemizde bulunan beş üniversite örnek olarak incelenmiştir (Tablo-3). Selçuklu Tarihi dersinin ortalama 4 saat gibi kısa bir sürede verilmesinin ne kadar güç olduğu ortadadır. Selçuklu kültür ve medeniyeti dersi ise genellikle ayrı tutulmamış ve belirtilen ders saatleri içine sıkıştırılmıştır.

Üniversitelerde Selçuklu Tarihi derslerinde genellikle Osman Turan, Mehmet Altay Köymen, Salim Koca, Ali Sevim, Erdoğan Merçil ve Refik Turan’ın eserleri kaynak eser olarak okutulmaktadır.

Tablo 3

Üniversitelerin Web Sitelerinde İlan Ettikleri Fen Edebiyat Fakültelerinde Selçuklu Tarihi Ders Saatleri

Dersin Adı, Dönemi	Üniversite	Dönemi ve Saati	Toplam Saat
Selçuklu Tarihi	Ankara Üniversitesi	I. Sınıf II. Dönem/4	12
Büyük Selçuklular (Seçmeli)	Ankara Üniversitesi	II. Sınıf I. Dönem/4	
Anadolu Selçuklu Müesseseleri Tarihi	Ankara Üniversitesi	II. Sınıf II. Dönem/4	
Selçuklular	Ege Üniversitesi	II. Sınıf I. Dönem/2	4
Selçuklular II.	Ege Üniversitesi	II. Sınıf II. Dönem/2	
Büyük Selçuklu Devleti Tarihi	KTÜ	II. Sınıf I. Dönem/4	12
Selçuklu Medeniyeti Tarihi	KTÜ	II. Sınıf II. Dönem/4	
Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi	KTÜ	II. Sınıf II. Dönem/4	
Büyük Selçuklular I.	Gazi Üniversitesi	II. Sınıf I. Dönem/2	8
Büyük Selçuklular I.	Gazi Üniversitesi	II. Sınıf II. Dönem/2	
Türkiye Selçuklu Tarihi	Gazi Üniversitesi	III. Sınıf I. Dönem/2	

Türkiye Selçuklu Tarihi	Gazi Üniversitesi	IV. Sınıf II. Dönem/2	
Selçuklu Tarihi I.	Adnan Menderes Ü	II. Sınıf I. Dönem/2	4
Selçuklu Tarihi	Adnan Menderes Ü	II. Sınıf I. Dönem/2	

Ortaöğretim Tarih Öğretmenlerinin Selçuklu Tarihi Öğretimi Konusundaki Düşünceleri

Katılımcıların Liselerde Selçuklu Tarihi Öğretiminin Yeterliliği Konusundaki Görüşleri

Öğretmenlere ilk olarak liselerde verilen Selçuklu tarihi eğitiminin yeterli olup olmadığı sorulmuş ve bu soruyu ders saati, müfredat ve kitap içeriği açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Aşağıda öğretmenlerin görüşlerinden alıntılar verilerek bulgular sunulmuştur:

Görüşme yapılan öğretmenlerin bu konuda dile getirdiği görüşlerden biri konuların fazla olduğu ve ders saatinin yetişmediği düşüncesidir. Örneğin bu görüşte olan öğretmen A1 “Lise 1 de konular çok fazla yetişmiyor. Tarih konuları zincirlemedir. Lise 2 ve Lise 3 tarih konularını da anlamıyorlar” şeklinde görüşünü açıklamıştır. Aynı görüşte olan diğer öğretmenler ise şu şekilde görüş açıklamışlardır: öğretmen A4 “Ders süresi yetersiz.”, öğretmen A2 “Selçuklu Tarihi dersi 9. Sınıf tarih 1 dersinde birkaç hafta ile sınırlı. Bu nedenle yeterli değil.” Öğretmen A7 ise “Ders saati yeterli değildir. Müfredat ve kitap çok soyut kalıyor. Yer adları kişi adları o kadar çok ki. Bu durum öğrenci için çekici bir hal değildir.” şeklinde bir açıklama yaparak konu yoğunluğu ve ders süresi azlığının öğrencileri sıkacak bir yoğunluk oluşturduğunu belirtmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin bu konuda dile getirdiği görüşlerden bir diğeri de siyasi konuların ağırlığının fazla olduğu düşüncesidir. Örneğin bu görüşte olan öğretmen A5 “Türkiye Selçuklu tarihi siyasi olaylarına çok fazla yer verilmiş. Sistematiik bir şekilde anlatılmamış. Öğrenci açısından fazla bilgi yükü olmuş.” şeklinde görüş açıklamıştır. Öğretmen A12 ise “Hep isimler kavramlarla öğrencilerin kafası karışıyor. Bilgiler ezber niteliğinde.” şeklinde görüş açıklayarak bu denli isim ve kavram yoğunluğunun ezber eğitime sebep olduğunu belirtmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin bu konuda dile getirdiği görüşlerden bir diğeri de müfredat ve kitapların yeterli olmadığı düşüncesidir. Örneğin bu görüşte olan öğretmen A10 “Müfredat ve kitaplar yeterli değil yüzeysel.” şeklinde görüş açıklamıştır.

Selçuklu tarihi konularının ders programında yılsonuna gelmesi ve müfredatın yetişmemesi konusu da öğretmenler tarafından dile getirilen bir diğer görüştür. Bu konuda öğretmen A9 “Konunun yıl sonuna gelmesi motivasyon açısından sıkıntı veriyor.” öğretmen A11 “Yılsonu olduğu için öğretmenler müfredatı yetiştiremiyor.” şeklinde görüş açıklamıştır.

Tarih öğretmenleri Selçuklu tarihi eğitiminin yeterliliğini, ders saati, müfredat ve kitap içeriği açısından değerlendirmişlerdir. Yukarıdaki bulgular incelendiğinde öğretmenlerin konuların fazla olduğu, siyasi konuların ağırlığının fazla olduğu, program ve kitabın yeterli olmadığı, ders süresinin yetersiz olduğu, yer, kişi adlarının fazla olduğu ve derslerin ilgi çekici olmadığı konusunda görüş belirtmişlerdir.

Selçuklu tarihi derslerinin yılsonuna gelmesi, bundan dolayı öğrencilerin motivasyonunun düşmesi ve müfredatın yetişmemesi ise pratikte karşılaşılan genel bir sorundur.

Katılımcıların Liselerde Selçuklu Tarihi Öğretiminin Sorunları Konusundaki Görüşleri

Öğretmenlere ikinci olarak liselerde Selçuklu tarihi eğitimi verilirken karşılaşılan sorunların neler olduğu sorulmuştur. Elde edilen bulgular aşağıda öğretmenlerden alıntılarla sunulmuştur.

Görüşme yapılan öğretmenlerin bu konuda dile getirdiği görüşlerden biri kavramların fazla olmasını, siyasi konuların detaylı olması, düşüncesidir. Bu görüşte olan öğretmen A1 “Kavramların çok fazla olması, ders saatinin yetersiz olması.” öğretmen A5 de “Türkiye Selçuklu tarihinin fazla ayrıntılı olması öğrencilerin ilgisini dağıtıyor ve zaman içinde derse ilgi azalıyor.” şeklinde görüş açıklamıştır.

Bilgi yoğunluğu dolayısı ile öğrencilerin en temel konuları dahi karıştırdığı görüşünü ise A12 şöyle ifade eder: “Öğrenciler Selçuk tarihi konusundaki en temel bilgileri bile karıştırıyor.”

Görüşme yapılan öğretmenlerin bu konuda dile getirdiği görüşlerden bir diğeri materyal eksikliği (harita, film, belgesel) düşüncesidir. Bu konuda belirtilen görüşler şu şekildedir: öğretmen A2 “Pek çok okulda konu ile ilgili harita yok.” öğretmen A6 “Ders ile ilgili görseller az.” öğretmen A7 “Görsel materyaller yönünden fakir.” öğretmen A11 “Harita kullanılmalı. Film ve belgesel az.” öğretmen A12 “Bu ders ile ilgili kitaplarda görseller yeterli değil.”

Görüşme yapılan öğretmenlerin bu konuda dile getirdiği görüşlerden bir diğeri Selçuklu tarihinin Osmanlı tarihi gölgesinde kalması düşüncesidir. Bu konuda öğretmen A3 “Selçuklu tarihi Osmanlının gölgesinde kalmakta. Sınavlarda soru gelmeyince ilgi de azalıyor” şeklinde görüş açıklamıştır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin bu konuda dile getirdiği görüşlerden bir diğeri öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin düşük olması düşüncesidir. Bu konuda öğretmen A4 “Öğrenciler ortaokuldan ilköğretimden bilgi eksikliği ile geldiği için 9. sınıf kitabındaki bilgiler fazla ağır geliyor.” şeklinde görüş açıklamıştır.

Tarih öğretmenleri Selçuklu tarihi eğitimi verilirken karşılaşılan sorunları değerlendirmişlerdir. Yukarıdaki bulgular incelendiğinde öğretmenler kavramların fazla olmasını, siyasi konuların detaylı olmasını, Selçuklu tarihinin Osmanlı tarihi gölgesinde kalmasını, materyal eksikliğini (harita, film, belgesel), öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin düşük olmasını sorun olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Bütün derslere ilginin az olmasını ise genel bir sorun olarak belirtilmiştir.

Katılımcıların Liselerde Selçuklu Tarihi Öğretiminin Daha İyi Olabilmesi İçin Önerileri

Katılımcılara son olarak liselerde Selçuklu Tarihi eğitiminin daha iyi olabilmesi için önerileri sorulmuştur. Elde edilen bulgular öğretmenlerden alıntılarla birlikte sunulmuştur.

Görüşme yapılan öğretmenlerin bu konuda dile getirdiği görüşlerden biri Selçuklu hükümdarlarının kahramanlıklarının ön plana çıkarılması, Selçukluların başarılı uygulamaları olan ikta, ticari sigorta ve atabey kurumlarının ön plana çıkarılması düşüncesidir. Bu konuda öğretmen A1 “Selçuklu hükümdarlarının başarıları ön plana çıkarılmalı. Tarihin sevdirmesi adına önemli.” öğretmen A3 “Selçukluların günümüzdeki değerli eserleri kitaplarda daha fazla yer alabilir. Selçuklu Osmanlı ilişkisi daha çok vurgulanmalı. Ikta, atabey ve sigorta konuları ön plana çıkarılmalı.” şeklinde görüş açıklamıştır. Bu konuda öğretmenler şu görüşleri belirtmişlerdir: öğretmen A7 “Kitap, müfredat daha somut hale getirilmelidir. Çevre yerlerdeki Selçuklu eserlerine gezi yapılmalıdır.” öğretmen A8 “Akıllı tahtalar daha yoğun kullanılmalı. Bu

konu ile ilgili kitaplar romanlar okutmalı.” öğretmen A9 “Selçuklu ile ilgili görseller filmler yeni materyaller kullanılmalı.” öğretmen A12 “Kitaplarda görseller ve haritalar bulunmalı. Konular ezber mantığı ile verilmemeli. Çocukların zihinlerinde genel bir bilgi birikimi oluşturacak şekilde konuların sunulması.”

Görüşme yapılan öğretmenlerin bu konuda dile getirdiği görüşlerden bir diğeri ders programının sistematik olması ve kitapların bilgileri daha net ve somut vermesi, düşüncesidir. Bu konuda öğretmenler şu şekilde görüş belirtmişlerdir: öğretmen A4 “Yoğun bilgiden çok kısa ve net bilgi verilmelidir.” öğretmen A5 “Konular daha sistematik anlatılmalı.” öğretmen A12 “Konular ezber mantığı ile verilmemeli. Çocukların zihinlerinde genel bir bilgi birikimi oluşturacak şekilde konuların sunulması.”

Tarih öğretmenleri Selçuklu tarihi eğitiminin daha iyi olabilmesi için önerilerini şöyle belirtmişlerdir: Selçuklu hükümdarlarının kahramanlıklarının ön plana çıkarılması, Selçukluların başarılı uygulamaları olan ikta, ticari sigorta ve atabey kurumlarının ön plana çıkarılması, Selçukluların günümüze ulaşan eserlerine geziler yapılması, yerel tarih araştırması yapılması, derslerde yeni ve ilgi çekici materyaller kullanılması, ders programının sistematik olması ve kitapların bilgileri daha net ve somut vermesi.

Sonuç

Tanzimat devrinde modern eğitim kurumları ders programları içerisinde Selçuklu Tarihi, ayrı bir ders olarak okutulmamış ancak Umumi Tarih ve İslam Tarihi derslerinde kısaca anlatılmıştır. II. Abdülhamid döneminde ise İslam Tarihi derslerinin ağırlık kazanmasıyla bu ders içerisinde yer alan Selçuklu Tarihi dersleri daha geniş anlatılmaya başlanmıştır.

Cumhuriyet devrinde ise Selçuklu tarih konuları Türk Tarihinin Ana Hatları ve Tarih II (Orta Zamanlar) kitapları içinde diğer Türk devletleri ile birlikte okutulmaktaydı. Bu devirde Dünya Tarihine ve ilkçağ medeniyetlerine ağırlık verilmesine rağmen Selçuklu Tarihi konularına daha az değinilmiştir.

İlköğretimde Selçuklu tarihi konuları 2008 yılı ders kitaplarında 6. sınıf ve 7. sınıf ders kitabı içinde birer konu olarak verilmekteydi. Yeni (2019a) 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders programına göre hazırlanan ders kitabında ise 2. Ünite “Tarihe Yolculuk” içinde Büyük Selçuklu tarihi, Türklerin Anadolu’ya gelişi, Anadolu Beylikleri ve Türkiye (Anadolu) Selçuklu tarihi konuları, sadece bir ünite ve bir sınıfta ele alınmıştır.

Ortaöğretimde Selçuklu tarihi konuları, 2009 ders kitaplarında 31 sayfadır ve 2019 da 31 sayfa olarak devam etmiştir. Günümüzde orta öğretimde Selçuklu tarihi konuları 9. Sınıf Tarih Ders Kitabında (MEB, 2019b) Büyük Selçuklular, 10. Sınıf Tarih Ders Kitabında (MEB, 2019c), Türkiye Selçukları şeklinde iki yılda iki ayrı ünite şeklinde ele alınmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2007 sonrası yeni eğitim programları ile hedeflediği öğrenci merkezli yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde tarih ders kitapları, yeni bir çehreye kavuşmuştur. Yeni Tarih ders kitaplarında Selçuklu tarihi konularının sunumu haritalar, resimler, tablolar, okuma parçaları, kronoloji cetvelleri ve otantik ölçme değerlendirme

argümanları ile desteklenmiştir. Tarih ders kitaplarında siyasi konuların ağırlığı azaltılmıştır. Bunun yanında yeni kitaplarda kültür ve medeniyet konularının ağırlığı artırılmıştır. Bu bulgular literatürdeki çalışmalardan elde edilen bulgularla (Çinkırdaklı, 2013: 94) benzerlik göstermektedir.

Tarih programları ve kitapları bu değişim ile öğrenci merkezli ve yapılandırmacı yaklaşımları benimseyen şekle dönüşmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ders kitaplarında pedagojik yaklaşımların giderek ön plana çıktığı görülmektedir. Bu bulgular literatürdeki çalışmalardan elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir (Şimşek ve Çakmakçı, 2019: 190; Çinkırdaklı, 2013: 94). Bununla birlikte yeni ders kitaplarının üst düzey düşünme becerilerinin geliştirilmesi konusunda eksikliklerinin olduğunu ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Aslan, Okumuş ve Koçoğlu, 2015: 698).

Üniversitelerde ise genellikle 2. sınıfta iki dönem toplamda dört saat ile on iki saat arasında Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu Tarihi dersi verilmektedir. Bazı üniversitelerde bu dersin dört saat ile sınırlandırılması tarih bölümü öğrencilerinin yetersiz bilgi edinmelerine sebep olabilir. Bir tarihinin Osmanlı tarihini daha iyi anlayabilmesi için Selçukluların hangi siyasi ve sosyal ortamda hüküm sürdüğünü ve Osmanlıya bıraktığı mirası anlaması gerekir. YÖK tarafından hazırlanan ve eğitim fakültelerinde tarih öğretmenliği bölümünde uygulanan programda; Büyük Selçuklu Tarihi 2 saat, Türkiye Selçuklu Tarihi 2 saat olmak üzere, toplamda 4 saat Selçuklu Tarihi dersi bulunmaktadır. Yapılan görüşmeler sonucunda tarih öğretmenleri; Selçuklu tarihi konularının programda yetersiz olduğunu, ders saatinin ise az olduğunu belirtmektedirler. Ders saatlerinin yetersizliği konusundaki görüş, bu konuda yapılan araştırmalara (bkz. Şimşek ve Güler 2013: 569; Kaya ve Perihan, 2017: 994; Turan, 2015: 173) benzerlik göstermektedir.

Selçuklu tarihi konularının 9. Sınıf müfredatında dönem sonuna gelmesi de bir sorun olarak belirtilmiştir. Yılsonunda öğrencilerin motivasyonunun düşmesi ve müfredatın yetişmemesi pratikte karşılaşılan genel bir sorundur (Şimşek ve Güler 2013: 569). Bazı öğretmenlerin konunun dönem başına alınması konusundaki önerileri düşündürücüdür.

Tarih öğretmenleri ayrıca öğrencilerin gerek sınavlarda az soru çıkması gerekse bu konuda yeterli yazılı ve görsel materyal olmaması nedeniyle derse az ilgi duyduklarını ifade etmektedirler. Tarih derslerinde görsel materyallerin az bulunması ve az kullanılması öğretmenlerin teknolojik pedagojik alan bilgilerine bağlıdır. Öğretmenlerin materyal eksikliği konusunda fazlaca olumsuz görüş bildirmelerine karşın bu konuda gerekli materyallere ulaşma ve derste kullanma konusunda eksikliklerinin olduğu gerçeğini de dikkate almak gerekmektedir (Bal ve Karademir, 2013: 27).

Tarih öğretmenlerinin görüşlerine göre mevcut konularda siyasi tarih konularının ağırlıkta olması ve kavramların yoğun olması ise öğrenciler için fazla bilgi yükü olarak değerlendirilmiştir. Bu bulgular literatürdeki çalışmalardan elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir (Kolcu, Avaroğulları ve Demir, 2016: 73).

Tarih öğretmenlerinin görüşlerine göre Selçukluların günümüze ulaşan mimari eserlerine geziler yapılması gerekli görülmüştür. Türkiye Selçuklu tarihinin konuları, aynı zamanda yerel tarih alan çalışmaları için de çok uygundur. Türkiye Selçuklularının Anadolu'nun

nerdeyse bütününe yayılan mimari eserleri öğrencilerin yerel tarih araştırmalarına imkân vermektedir. Selçuklu tarihi konularının öğretimi yerel tarih ve alan araştırmaları zeminine sahip olduğu için öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerini artıracak da açıktır. Bu bulgular literatürdeki çalışmalardan elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir (Kaya ve Perihan, 2017: 996).

Tarih öğretmenleri, ders saatlerinin arttırılması, derslerde daha fazla görsel materyal kullanma imkânı sunulması, Selçuklu hükümdarlarının kahramanlık gibi önemli faaliyetlerinin ön plana çıkarılması, Selçukluların öne çıkan özelliklerinin (sigorta uygulaması, ıktâ sistemi ve Selçuklu sanatı) tanıtılması gibi öneriler sunmaktadırlar. Bu çerçevede Osmanlı tarihinin önemli hükümdarları olan Fatih, Yavuz ve Kanuni gibi Selçuklu tarihinin önemli hükümdarları olan Alparslan, Tuğrul Bey, Melik Şah, Süleyman Şah ve Alaaddin Keykubat isimlerinin önemli yönleri ile daha çok vurgulanması önerilebilir.

Sonuçta Türk İslam tarihinin en mühim evrelerinden biri olan Selçuklu tarihinin Milli Eğitim kurumlarında ve üniversitelerde daha geniş ve orijinal yönleri ile ele alınması, konu işlenirken yerel tarih araştırması gibi farklı metodolojilerin kullanılması, öğrencilerin düşünme becerilerini artıracak stratejiler geliştirilmesi, alan gezilerine yer verilmesi ve ilgi çekici materyallerin kullanılması gerekli görülmektedir.

Kaynakça

- Akdağ, H. (2005). *Tek Parti ve Demokrat Parti dönemi lise tarih ders kitaplarının muhtevası*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Aslan, B., Okumuş, O. & Koçoğlu, Y. (2015). Ortaöğretim tarih ders kitaplarının öğrencilerin gelişim düzeyine uygunluğunun incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (37), s. 689-699.
- Aytekin, H. (1991). *İttihat Terakki dönemi eğitim yönetimi*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Bal, M. S., Karademir, N. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi (tpab) konusunda öz-değerlendirme seviyelerinin belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34 (II), s. 15-32.
- Büyükoztürk, Ş. (2016). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara, Pegem Akademi.
- Çinkırdaklı, T. (2013). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Ve Tarih Öğretiminde Selçuklu Tarihi’nin Yeri ve Önemi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ergin, O. (1977). *Maarif tarihi I-III*. İstanbul: Eser Kültür.
- İnan, A. (1930). *Türk tarihinin ana hatları*. Ankara: Devlet Matbaası.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Kaya, K., Perihan, M. (2017). Öğretmenlerin ve öğrencilerin 9. sınıf tarih müfredatı ve ders kitabı hakkındaki görüşleri. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1) s. 966-1002.

- Kolcu, N., Avaroğulları, M., Demir, A. (2016). Ortaöğretim tarih dersi taslak programında yer alan bazı kavramlarla ilgili tarih öğretmenlerinin görüşleri: 11. sınıf taslak programı örneği. *Araştırma ve Deneyim Dergisi (Adeder)*. 1 (1), s. 59-74.
- Köken, N. (2002). *Cumhuriyet dönemi tarih anlayışları ve tarih eğitimi (1923 -1960)* (Yayımlanmamış doktora tezi). SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Mahmud Cevad, (1338). *Maarif-i Umumiye Nezareti tarihçe-i teşkilat ve icraatı*. Matbaa-i Amire.
- MEB, (2007). *Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih Dersi programı*.
- MEB, (2008a). *Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İlköğretim 6*. MEB Devlet Kitapları.
- MEB, (2008b). *Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İlköğretim 7*, MEB Devlet Kitapları.
- MEB, (2009a). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 6.-7. Sınıflar*.
- MEB, (2009b). *Tarih 9 Ders Kitabı Ortaöğretim*, MEB Devlet Kitapları.
- MEB, (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 4,5,6 ve 7. sınıflar*.
- MEB, (2019a). *Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İlköğretim 6*, MEB Devlet Kitapları.
- MEB, (2019b). *Tarih 9 Ders Kitabı Ortaöğretim*, MEB Devlet Kitapları.
- MEB, (2019c). *Tarih 10 Ders Kitabı Ortaöğretim*, MEB Devlet Kitapları.
- MEB. (2019d). *Ortaöğretim Tarih Dersi 9,10 ve 11. Sınıflar Öğretim Programı*.
- Şimşek, A., Çakmakçı, E. (2019). Cumhuriyet dönemi ilköğretim tarih ders kitaplarında millî mücadele. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (Güz 30), 189-226.
- Şimşek, A. Güler, M. (2013). Öğretmen ve öğretmen adayı görüşlerine göre lise atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi dersinin öğretiminde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (14), s. 543-575.
- Turan, O. (1996). *Selçuklular târihi ve Türk İslâm Medeniyeti*. İstanbul: Boğaziçi.
- Turan, R. (2015). Tarih öğretmenlerinin lise tarih derslerinin genel amaçlarının öğrencilere kazandırılma düzeylerine ilişkin görüşleri (Ankara İli Örneği). *Turkish Journal of Educational Studies*, 2 (3), s. 139-180.
- Türk, İ. C. (2006). *Osmanlı Devleti'nde tarih eğitimi 1839-1922* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Unat, F. R. (1964). *Türkiye'de eğitim sisteminin gelişmesine tarihi bir bakış*. Ankara: MEB.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin.
- YÖK, (2020). *Tarih öğretmenliği lisans programı*. Erişim (25.09.2020): https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Tarih_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf
- Yücel, H. A. (1994). *Türkiye'de ortaöğretim*. Ankara: Kültür Bakanlığı.